

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"การตัดสินใจในการมีบุตรเป็นกระบวนการที่กระทำโดยคู่สมรสจำนวนล้าน ๆ คู่ ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมากภายในเรื่องการดำรงชีวิต เป้าหมายชีวิต เจือปนไขทางสังคม และปัจจัยต่าง ๆ มากมายทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา วัฒนธรรม และ เสรีภาพ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของรัฐซึ่งเปลี่ยนแปลง ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจในการมีบุตรของคู่สมรสทั้งทางตรงและทางอ้อม" (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2525: 1)

แม้ว่าการดำเนินงานวางแผนครอบครัวในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาจะประสบผลสำเร็จ ตามเป้าหมาย คือ สามารถลดอัตราเพิ่มของประชากรจากประมาณร้อยละ 3 ต่อปีเมื่อเริ่ม แผนพัฒนา จนเหลือร้อยละ 2.1 ต่อปี เมื่อสิ้นแผนพัฒนา ฉบับที่ 4 ในปี 2524 แต่ความ จำเป็นในการวางแผนครอบครัวเพื่อชะลอการเพิ่มของประชากรยังคงมีอยู่ เนื่องจากอัตรา เพิ่มของประชากรที่ลดลงยังไม่ได้สัดส่วนกับการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ 2525: 115) ดังนั้นเป้าหมายของแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 ยังคงกำหนด ให้มีการลดอัตราเพิ่มของประชากรลงไปอีกโดยมีเป้าหมายในการลดอัตราเพิ่มประชากร ให้เหลือประมาณร้อยละ 1.5 ในที่สุดท้ายของแผนพัฒนา โดยคาดว่าจะมีจำนวนประชากร 52.1 ล้านคน โดยมีอัตราการเกิดประมาณ 22.9 ต่อพันคน และอัตราการตายประมาณ 7.3 ต่อพันคน ถ้าการดำเนินการลดอัตราเพิ่มประชากรได้รับผลสำเร็จตามนโยบายและ เป้าหมายที่ กำหนดไว้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524: 5-6) โดยแนวทางการวางแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 5 ได้เน้นถึงมาตรการและการดำเนินงานใน การพัฒนาและบริการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายประชากรโดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบท เป็นสำคัญ ความเป็นไปได้ของการลดอัตราเพิ่มประชากรตามแผนพัฒนาฉบับที่ 5 ให้เหลือร้อยละ 1.5 ในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผน จัดเป็นเป้าหมายที่สำคัญของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน เป้าหมายดังกล่าวสามารถประสบผลสำเร็จได้จากวิธีการ

ดำเนินการหลาย ๆ ประการ และที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การให้ข่าวสารการศึกษา โดยการใช้อัตราเพิ่มร้อยละ 1.5 หมายถึง แต่ละครอบครัวจะมีบุตรโดยเฉลี่ยเพียง 2 คน ซึ่งต้องใช้กระบวนการให้ข่าวสารการศึกษา ที่จะเปลี่ยนทัศนคติของคู่สมรสเกี่ยวกับจำนวนบุตรที่ต้องการ โดยเฉลี่ยเพียง 2 คน ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายก็ตาม และในปัจจุบัน จำนวนบุตรที่ต้องการโดยเฉลี่ยของสตรีไทยยังสูงถึงประมาณ 3 คน.

ปัจจุบันนักทฤษฎีและผู้ปฏิบัติงานด้านประชากรต่างก็ยอมรับทั่วไปว่า การสื่อสาร อันหมายถึง กระบวนการในการส่งสาร (message) จากผู้ส่งสาร (source) ไปยัง ผู้รับสาร (receiver) เพื่อก่อให้เกิดการรับรู้ การเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดความเชื่อ ทัศนคติ ตลอดจนความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ (ระวีวรรณ ประกอบผล และ มาลินี ชุ่มพฤษ 2524: 1) ทั้งนี้เพราะการส่งข่าว ความรู้ และการสื่อสาร เพื่อ กิจกรรมประชากร เป็นปัจจัยที่สำคัญมากอันหนึ่งที่จะทำให้บรรลุนโยบายและเป้าหมายต่าง ๆ ทางประชากร เพราะข่าวสารและความรู้จะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ที่ได้รับข่าวสารและความรู้นั้น เปลี่ยนทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2524: 25-26) เพราะว่าการสื่อสารมวลชนในประเทศไทยนับวันจะมีบทบาทและอิทธิพลต่อ ชีวิตของประชาชนมากยิ่งขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีประกอบด้วยสื่อบุคคลของประชากร ที่อ่านออกเขียนได้ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ช่วยทำให้สื่อมวลชนแพร่กระจายสู่ประชาชน ทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว คนจำนวนมากมีโอกาสได้อ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ การฟัง การชมโทรทัศน์ และภาพยนตร์อยู่เสมอ บางคนอาจจะได้รับข่าวสารจากสื่อประเภท ต่าง ๆ ดังกล่าวพร้อม ๆ กัน เช่น ได้อ่านหนังสือพิมพ์ ได้ฟังวิทยุ หรืออาจจะได้ชมโทรทัศน์ด้วย (สมควร กวียะ 2523: 1) ดังนั้นการติดต่อสื่อสารจึงมีบทบาทต่อกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ และสื่อมวลชนก็มีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจ และการยอมรับเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ (Woods 1967: 2)

ภาวะเจริญพันธุ์ที่ต้องการหรือจำนวนบุตรที่ต้องการ (desired number of children) นับว่ามีความสำคัญต่อการเพิ่มจำนวนประชากรในอนาคตถึงแม้ว่าจะมีผู้ใช้บริการ วางแผนครอบครัวมากขึ้นก็ตาม แต่ถ้าหากประชากรมีจำนวนบุตรที่ต้องการมากก็ย่อมเป็นอุปสรรค ต่อการลดภาวะ เจริญพันธุ์หรือลดอัตราเพิ่มประชากรหรือบรรลุ เป้าหมายทางประชากร ฉะนั้น เรื่องของแนวความคิด เกี่ยวกับจำนวนบุตรที่ต้องการจึงย่อมมีความสัมพันธ์กับภาวะ เจริญพันธุ์

ในการศึกษาครั้งนี้จะ เน้นเฉพาะการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับ สื่อมวลชน กับจำนวนบุตรที่ต้องการ เพราะปัจจุบันสื่อมวลชนได้แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง ในสังคมของประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทยด้วย โดยสื่อมวลชนช่วยทำให้ผู้ที่เปิดรับสื่อ ต่าง ๆ เป็นแรงกระตุ้นทางอ้อมให้ประชาชน เปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมเดิม ถ้าการเปิดรับสื่อ มวลชน เป็นไปอย่างทั่วถึงก็ เป็นผลดีต่อการพัฒนาสังคมทำให้ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศได้รับ ข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ ประกอบการตัดสินใจและการเปลี่ยนทัศนคติต่าง ๆ ที่ถูกต้องและเหมาะสม ในปัจจุบันการมีจำนวนประชากรและการมีขนาดครอบครัวที่เหมาะสม สื่อมวลชนก็เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่เป็นสิ่งช่วยให้ประชากรมีทัศนคติและมีการตัดสินใจต่อจำนวนบุตรที่ต้องการที่เหมาะสมอันจะนำ มาซึ่งภาวะเจริญพันธุ์ที่เหมาะสมด้วย/ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษา เน้น เฉพาะถึงการ เปิดรับสื่อมวลชนที่มีผลต่อการมีจำนวนบุตรที่ต้องการของสตรีไทยในชนบท โดยการศึกษานี้จะ ศึกษาถึงความแตกต่างในเรื่องของจำนวนบุตรที่ต้องการของสตรีซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่าง ในการเปิดรับสื่อมวลชน ซึ่งความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งสองอย่างนี้อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ในการใช้ปัจจัยทางด้านสื่อมวลชนมาใช้ในการลดการเพิ่มประชากร ซึ่งนั่นก็คือ รวมไปถึงเรื่องของจำนวนบุตรที่ต้องการด้วย และเป็นส่วนหนึ่งของการบรรลุ วัตถุประสงค์ของแผนการลดอัตราเพิ่มประชากรซึ่งจะนำไปสู่แผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคม ของชาติโดยส่วนรวมต่อไป เช่นกัน

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ

1. เพื่อจะได้ทราบถึงทัศนคติ เกี่ยวกับจำนวนบุตรที่ต้องการของสตรีในชนบท
2. เพื่อจะได้ทราบถึงชนิดและความแตกต่างของการ เปิดรับสื่อมวลชนที่มีต่อจำนวน บุตรที่ต้องการของสตรีในชนบท
3. เพื่อต้องการทราบถึงความแตกต่างและความสัมพันธ์ของการ เปิดรับสื่อมวลชน กับจำนวนบุตรที่ต้องการของสตรี โดยจำแนกความแตกต่างของปัจจัยทาง เศรษฐกิจ สังคม และ ประชากร

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การเปิดรับสื่อมวลชนกับจำนวนบุตรที่ต้องการของสตรีไทยในชนบทโดยจะศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการเปิดรับสื่อมวลชนกับความแตกต่างของจำนวนบุตรที่ต้องการโดยพิจารณาประกอบกับตัวแปรเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้คือ 1. อายุของสตรี 2. ระดับการศึกษาของสตรี 3. รายได้ของสตรี 4. อายุแรกสมรส 5. ทศนคติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ 6. ลักษณะการทำงาน และ 7. จำนวนบุตรเกิดรอด ซึ่งเป็นตัวแปรเงื่อนไขที่อาจจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชนอันประกอบด้วย วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ นิตยสาร และภาพยนตร์ กับจำนวนบุตรที่ต้องการแตกต่างกัน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาและเพื่อให้ทราบความเป็นจริงในสังคม (fact) เท่านั้น ไม่ได้เป็นการศึกษาเพื่อพิสูจน์ทฤษฎีหรือแนวความคิดของผู้ใดทั้งสิ้น การอ้างถึงทฤษฎีและแนวความคิดต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ก็เพื่อเป็นพื้นฐานทำความเข้าใจเบื้องต้นในการศึกษาเท่านั้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

การเปิดรับสื่อมวลชน หมายถึง การที่บุคคลเลือกที่จะเปิดรับสื่อมวลชน อันหมายถึง การเลือกที่จะฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์รายวัน หรือนิตยสาร หรือชมภาพยนตร์ตามที่ตนเองต้องการ ดังนั้น การวัดการเปิดรับสื่อมวลชนในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยึดถือหลักการเลือกเปิดรับสื่อมวลชน โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นในการศึกษาค้นคว้านี้ว่า บุคคลมีโอกาสดังกล่าวได้เท่าเทียมกัน และบุคคลจะสามารถเลือกเปิดรับสื่อมวลชนได้หลายประเภทในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรือในเวลาเดียวกันได้ในบางครั้ง

จำนวนบุตรที่ต้องการ หมายถึง จำนวนบุตรทั้งหมดที่สตรีมีความต้องการจะมี ซึ่งเป็นความคิดเกี่ยวกับจำนวนที่เหมาะสมที่สุดของสตรีนั้น

อายุ หมายถึง อายุเต็มของสตรีผู้นั้นในปีที่ทำการศึกษาซึ่งเป็นช่วงอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

รายได้ของสตรี หมายถึง รายได้ทั้งหมดจากการทำการผลิตในรูปแบบต่าง ๆ ต่อปีของสามีของสตรี

อายุแรกสมรส หมายถึง อายุของสตรีผู้นั้นเมื่อทำการสมรสครั้งแรก

การศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาค้นคว้าครั้งสุดท้ายชั้นสูงสุดที่สตรีผู้นั้นได้รับ

ทัศนคติการป้องกันการปฏิสนธิ หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ หรือการคุมกำเนิดแบบต่าง ๆ ของสตรีในลักษณะ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

ลักษณะการทำงานของสตรี หมายถึง ลักษณะการทำงานในบ้านหรือนอกบ้าน

จำนวนบุตรเกิดรอด หมายถึง จำนวนบุตรของสตรีทั้งหมดจนถึงปีที่ศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้จะทำให้เราทราบว่าการเปิดรับสื่อมวลชนของสตรีในชนบทมีความสัมพันธ์กันกับจำนวนบุตรที่ต้องการหรือไม่อย่างไร และสื่อมวลชนแต่ละชนิดมีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรที่ต้องการของสตรีแตกต่างกันอย่างไร หากผลการศึกษาเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ก็แสดงว่าการเปิดรับสื่อมวลชนมีผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการของสตรี ซึ่งจะมีผลสืบเนื่องไปสู่ภาวะเจริญพันธุ์ที่แท้จริง ดังนั้นจะได้ เป็นข้อ เสนอในการส่งเสริมและ เป็นข้อ เสนอในการพิจารณากำหนดนโยบายการดำเนินงานด้านการสื่อสารมวลชน รวมทั้งการเปิดรับสื่อมวลชนของสตรีในชนบทด้วย และ เพื่อ เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุน เป้าหมายการลดการเพิ่มประชากรในปัจจุบัน นอกจากนี้เพื่อจะได้ เป็นพื้นฐานในการศึกษารายละเอียดต่อไปในอนาคต และจะได้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับด้านสื่อสารมวลชนและการศึกษา เกี่ยวกับ เรื่องจำนวนบุตรที่ต้องการในแนวทางที่กว้างขวางขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย